

NOVÁK ANDRÁS DOMASZÉKI PANNÓJA

Szívzúr

avagy Dóm téri tűnődések

A Dóm tér Szeged szíve — mondta egyik ismerősöm. Mint ahogy a Tisza a város gerince, útjai érhálója, az úszzegedi liget tüdeje, Marx tér a gyomra. Igazság lehet ez a jelző, hisz Szeged nevére legtöbb ember emlékezetében a Dóm tér ugrik be — a város szíve férközik legmélyebbre az itt élők és vendégek képzeletében. S hogy most mégis Böszörményi Géza nemrég bemutatott filmjének címét kölcsönöztem e tűnődések élére, annak több oka van: aki mostanság a Dóm téren és környékén sétál, bizonyára osztja füstölgéseimet.

Gyakran vitakoznak még hozzáértők, szakmabeliek is: szép-e a Dóm tér vagy nem?! Az ifjabb generáció tagjai nehezen szólhatnak a vitához, hisz lassan 25 éve, hogy ennek a térnek csak részleteit ismerhettük. Pedig a Dóm tér (hivatalosan is így nevezik végre) — azon túl, hogy szép vagy nem szép — a maga műfajában mindenestre egyedülálló. Olyan karakteres építészeti egység, amely éppúgy hozzátartozik a városképhez, mint a Halászbástya a Budai Várhoz. Ráadásul kibetűti Szeged egész történetét, jó példa arra, hogy a középkortól napjainkig itt mindig történt valami, mindig az adott kor elfogadható vagy éppen kiváló színvonalán. Ezért nemcsak fizikai valóságban lehet szíve a városnak, de kontinuitásában, történetében jelképe is. Hozzánk tartozik, városunk fontos és értékes része, történetének kulturális színtérsze.

A XII. században épült román és gótikus építészet hatásait viselő Dömötör-torony a legrégebbi pont; az 1700-as évek végéről hozza üzenetét a csodálatos ikonosztázáról híres szerb templom; az egyik legkiválóbb múlt századi magyar építész Hild József neve jegyzi az egykori Hungária-ház, a Szegedi Akadémiai Bizottság székházának épületét; a Fogadalmi templom a két háború közötti neogótikus építészeti gigantikus vállalkozása, körülötte a Rerich Béla által tervezett arkádós, U-alakú épületcsoport archaizáló és modern törekvéseivel egyedülálló vállalkozás. A tér történetét feldolgozó Varga József szerint: „... az építész legnagyobb művészi eredményeként azt kell tartanunk, hogy úgy tudott teret képezni a templomnak, hogy az egyforma elemek sokszor való megismétlésének ritmusával némileg ki is egyensúlyozta annak nyugtalanságát. A burkolóanyag megválasztásával, a burkolásban a Dömötör-toronyhoz való alkalmazkodással pedig nemcsak történelmi hangulatot tudott teremteni, de a műemlék értékeit a dóm ellenére is érvényre tudta juttatni...”

A legfrissebb építészeti törekvéseket reprezentálja a SZOTE új beton-üveg oktatási épülete, mely modern anyagaival és formavilágával szervesen illeszkedik a történelmi hangulathoz, nem véletlen, hogy tervezéséért

Tarnai István építész Ybl-díjjal tüntették ki. Az egykori bazársor helyén már mindinkább fölfedezhetők az új Somogyi-könyvtár és levéltár épületegyüttesének tömbjei, melyek szintén figyelembe vették a már meglévő környezetet. Eppen ezért tűnik bántó stilustörésnek, példátlan igénytelenségnek az Apáthy-kollégium udvarán emelt paneles kollégium. Még szerény utalásai — a barna szín és a fehér ablakeretek — is visszajára fordulnak annyira idegen, annyira megbontja ennek az együttesnek általában magas minőségű színvonalát. Pedig a Rerich-féle tér nemcsak egy új környezetet hozott létre, de arra is példát mutatott, miként kell alkalmazkodni a régihez úgy, hogy minden újat is képes legyen befogadni. Ez a paneleskolosszus legfeljebb néhány száz orvostanhallgatót tud befogadni.

A Dóm tér épületei és környezete száznál több szobornak ad helyet. Tulajdonképpen ezek a szobrok is végigvezetnek a magyar plasztika nyolc évszázadán. Legrégibb szobrászati emlékünk a kőbárány — mely 1719-től a város címerállata —, a Dömötör-torony kapuja fölött hirdeti az ügyes kezű mester dicsőségét. A Kolozsvári testvérek híres Szent-György-szobrának másolata a reneszánszból hoz üzenetét, az Aradi vértanúk terén látható ifj. Vastag György Rákóczi-szobra a patetikus historizmus példája. A dóm előtti Szentháromság-szobor világítótoronyok kulisszái között váltja az újjászületést, az Aradi vértanúk tere felőli bejárat jobb oldali épületének falán egy dombormű helye. (Az átadási ünnepségre készült mű természetesen korabeli figurákat ábrázol, nem is a progresszív alakjait. A tények viszont makacs dolgok, s azt hiszem, tudatunk fejlettségét, történelem-szemléletünk nagykorúságát sokkal inkább jellemezheti, hogy vállaljuk történelmi tényeinket, mint az, hogy nem veszünk tudomást róluk. Ez a dombormű a szegedi vár falának támasztva megtalálható! A hatvanhárom városbíró jó része megújult, de sok helyen fecskék fészkelnek. A gyarapodó nemzeti emléksarnok két legújabb portréja, Varga Imre Balázs Bélát és Kiss Kovács Gyula Csontváryt ábrázoló szobra tulajdonképpen jó helyre került — az Apáthy-kollégium bejárata előtti két ívbe —, de ezeket most legfeljebb a statisztéria nézheti, jelenésre várva. A Csontváry-szobor talpazatán még egy — szerintem lemosható — vélemény is olvasható: „pocsék munka”. A másik oldalon egy egész sor nagyságot „kereteztek be” lécekkel, így a Játékok különös történelmi hangulatából néz ránk Deák és Vörösmarty, Csokonai és Kazinczy, Petőfi és Madách. Innen már csak néhány lépés a SZOTE oktatási épülete, melynek falán

egy szűk, körülkerített fülkéből az érdeklődő megnézheti Tóth Valéria panteont lezáró, ivóútaltal egybekomponált domborművét. A nyolc csap közül háromból csordogál a víz — annyi „száraz” hónap után ez is eredmény! Csak hogy ennek olyan funkciója is lenne, hogy a nyári hőségben itt sétálók ihassanak, felfrissíthessék magukat. De ki bírja be a palánkok mögé?! Pláne, ha a víztárolóban használt papírsebkendő, „egyszer használatos infúziós szerek” tasakja úszik, csikkek társaságában.

Mindezek után a nézőtér és környéke az igazi zúr. Először is az öt és fél ezer személyes nézőtér negyedszázados vasdinoszaurusza. Hányszor fölmerült már egy rövid idő alatt összeszerelhető, majd szétszedhető nézőtér sürgető problémája. Tervpályázatok születtek, rengeteg ötlet gyűlt össze, de eddig senki — se tervező, se kivitelező — nem vállalta azt a felelősséget, hogy ha a mostani nézőteret lebontják, jövő nyáron újra megszólalhasanak a fanfárok. Velem együtt sokan nem hiszik el, hogy ne lehetne olyan nézőtér szerkezetet kitalálni, amelyet korszerű technikával, elfogadható határidőkön belül fel lehessen állítani, majd le lehessen bontani. Persze ismerve az építőipar kapacitását és a jelenlegi gazdasági körülményeket, a dolog már sokkalta bonyolultabb. Tény, hogy ennek a nézőtérnek az év egy hónapjában hatalmas szerepe van, a város presztízsét jelenti. Am előtte és utána roncsot, rozdatemető, s akárhogy is kerülgetjük, ki kell mondani: a tér minden értékét tönkresilányítja. Ez pedig már igényesség és igénytelenség kérdése, azaz az igényesség válsága. Ova intek mindenkit attól, hogy mostanában élményeket várjon a Dóm tértől. Miatán az egyetemi kollégium elvette a szabadtéri műhelyek helyét, így az egész tér műhellyé változott. Az arkádok alatt és az oszlopoknak támasztva körben díszletelemek, a színpad körül és a nézőtér vaszerkezete alatt hulladék, szemét, tavalyi díszletmaradvány, asztalok, lakatosok, varrónők, festők mindenfelé. A kényszer rendeltenséget szűl. Mikor ott jártam, egy teherautó faanyagot hozott, s amikor az egyik színpadmester kérte, ne üresen forduljon, hanem vigyen el egy kupac hulladékot, a sofőr vállat rándított s elviharzott. Lehet, hogy nem szegedi volt...

A szegedi Dóm tér a város szíve. Építészetének, történetének, kultúrájának jelképe. Nem lehet elég, hogy csak esti pompája legyen, irányított fényekkel, néhány órára. Sokakkal hiszem, hogy ez a páratlan építészeti együttes egyszer visszanyeri eredeti szépségét, kitarul ritka gazdagsága, ritmuszavara után lüktető-éltető szíve lesz ismét Szegednek. Addig pedig kell bennünk annyi kitartásnak, város-szeretethez lenni, hogy védjük a szabadtéri játékokat, de kötelességünk ebben a helyzetben az igényesség, ha nem is könnyű.

TANDI LAJOS

Andrássy Lajos

Levél a kulcslyukba

Dér Endrének
60. születésnapján

A fák mögül kibújt a hold már
emlék-idő mi loppal lépeget
felém elébem el is ér tán
mint olvadás a jéghegyet...

Bandim! — az ámulat ma térdre
a tisztelet vigyázzba kényszerít
s barátságunknak szent kövére
le is kell ülnöm egy kicsit
tenyeréddel míg langy-melegre
szelfidted a jó aszút:
üríték hús kupát vedvedre
üssünk ma tort riaszd a bűt!
E sűrű fejszecsattogásban
baráti erdeink ölen
húzódjunk össze — hol a bál van
nem tűnnek minket ily pórén —
de azt a dalt míg ideérnek
a fejszések tán eldaloljuk
röszeláng mellett aszúbortól
tűzcsedjen a mundér rajtuk!
Aztán nevéssünk egy nagyot:
ördög bánja a holnapot!
Nincs kárba még a szent lehelet
amíg a dalra dal felelhet
Igyunk! — s az osztó újra oszt.

Lódi Ferenc

Pódiumon

Feszés húr voltunk mind a ketten,
te is, fiam, ki ott ültél a sorban
s a pódiumon én, mint kikiáltó,
míg versem mondtam önfeledten.

Csak néztem arcod, szemed, szadat,
minthogyha lenne lélek tükre, fénve.
Közel voltál és mégis olyan messze!
Félek, nem láttad már apádat.

Előtted hullott szét a versem,
Pedig csak neked mondtam, mondogattam,
hogy mágiája tűzként fogva tartson
s elmenni soha ne eressen.

Látod, ha nyugton lettem volna,
a gépek között lennék mostan otthon,
s ha bárki múzsa bebocsátást kérne,
először kívül meghajolna.

Milyen bátornak hinnél engem,
ha gépem körül, mint a viperákat,
látnád a forró forgácsokat kúszni
s a tengelyt ülni tenyeremben.

S bújnál közel, hogy nyelvük értesd
és szólni tudj, mint munkás szól a vashoz.
(Légy büszke rá, én beszélttem e nyelvet,
amelyre most is föl-fölérzek).

Sajnál, sajnálom néha én is,
mert olaj-fényes vas-szagú ruhámat
szegény nagyanyád sírva mosta széjjel
s eltette fölnek — őrizi mégis...